

З НОВАГА календара адрваны першыя лісты. Рука ўсё рэдазья памыляецца, пішуць побач з днём і месяцам лічбу 62.

Новы, 1962 год, становіцца нашымі будзямі. Будзямі гераічнымі, няўраўнаважанымі, імклівым. Ён і не можа быць іншым, год шэсцьдзесят другі. Ён жа прыйшоў на змену непаўторнаму і грандыёзнаму шэсцьдзесяці першаму!

Непаўторны... Можа, ад таго, што мы часам вельмі ж шчодро карыстаемся гэтым словам — дзе даражы, а дзе і не — яго становіцца абідзеным. Але ўдумаемся ў яго першародны выдатны сэнс, і як жа здарова стасуецца яно да пражытага намі мінулага года.

Непаўторны ў гісторыі Савецкай краіны, непаўторны ў гісторыі чалавечы і сусветнай цывілізацыі — вось што такое 1961 год. Ён застаецца вайной на стагоддзі, на тысячгагоддзі. Застаецца легендарнай перамогай савецкай навуцы — тасмаічнымі палётнымі набесных братоў Гагарына і Цітова. Застаецца XXII з'ездам партыі і абвешчанай ім Праграмай КПСС — Камуністычным Маніфэстам сучаснасці.

Цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме. Хто з працэніўшы літаратуры, мастацтва, культуры не паглядзеў на сваю работу па-новаму, чытаючы гэтыя словы Праграмы! Камунізм перастае быць далёкай марай. Камунізм будзеца рукамі тых, каму мы неспарэдна адрасуем свае кнігі і спектаклі, палотны і сімфоніі, каму адчынем дзверы бібліятэк і клубу. Будзеца для сябе. Для сіноў і дачок, а не для далёкіх нашчадкаў. І будзе наш сучаснік актыўным ці не вельмі актыўным будаўніком камунізму, будзе ён усведамляць высокую моту свайго жыцця, ці ніколі над ёй не задумаецца — гэта залежыць ад калі, якую ён пражытае, ад філмы і спектакля, якія паглядзіць, ад песні, якую палюбіць.

Вось чаму ў Праграме КПСС гаворыцца: «Савецкая літаратура і мастацтва, прасякнутыя аптымізмам і жыццесцявардальнымі камуністычнымі ідэямі, адзіраюць вялікую ідэю-выхаваўчую ролю, развіваюць у савецкім чалавеку будаўніцтва новага свету...» Вось чаму на нядаўняй Усеагульнай нарадзе па пытаннях ідэалагічнай работы было ішча раз падкрэслена: «Выхаванне новага чалавечка — генеральная лінія нашай ідэалагічнай работы, рашучы паказчык яе дэвізаннасці».

Выхаванне новага чалавечка... З першых сваіх крокаў савецкая літаратура і мастацтва бачылі ў гэтым галоўную задачу. Яшчэ вуснамі М. Горькага была выказана марат: «Кліб і ў чалавечым грамадстве можна было адным...» Усе будам скінуць... усё мінулае, цёмнае, варварскае, як гэта было б выдатна! Але ў перабудове грамадства ўсё складанае і цяжкае. Без поту, без душэўных пакут не ачысціць чалавечы грамадства ад усёго таго, што перажджае чалавечы і радаснаму жыццю.

З таго часу, як скажу Горкі гэтыя словы, прайшло многа гадоў. Выраслі савецкая літаратура і мастацтва, бліжэй падішоў да камунізму савецкае грамадства. І тым не менш не спрацілася задача выхавання новага чалавечка.

На наш лад вядзе атаку і варожая ідэалогія. Адкрытае выкрыццё Цэнтральным Камітэтам партыі выніку вынікаў асобы Сталіна выкарыстоўваецца для паклёпу на савецкую рэалізацыю, на марксізм-ленінізм. З другога боку, назрэвае вырас узровень нашай чытацка і глядацка. Яго ўжо не задаволяць ніхтравыя прастэінаея кніжкі, якія трыццаць гадоў назад адзьяваліся станоўча. Сёння такі твор будзе сустраць ірацінай усмешкай.

Для таго, каб літаратура і мастацтва паспяхова выканалі сваю высекародную задачу, нашы выдавецтвы і часопісы, тэатры і кінастудыі павінны выпускаць творы, якія дапамагуць выхаванню новага чалавечка.

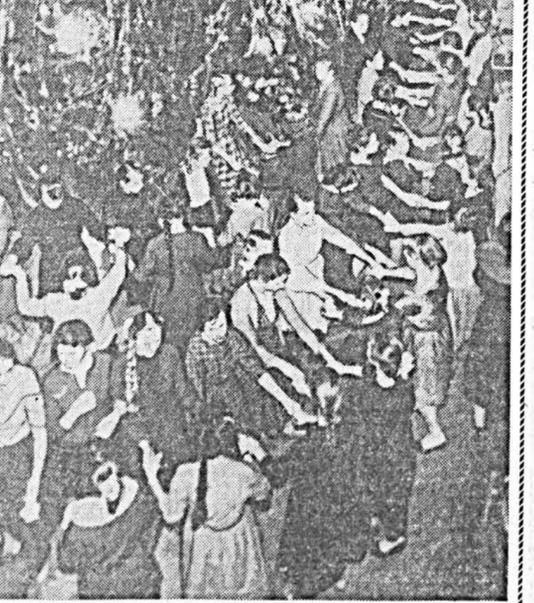
Калі ж мы возьмем, скажам, беларускі жывагіс, то тут нас не задаволяць інашэ. Важныя, надзвычайныя тэмы распрацоўваюцца мастакамі рэспублікі. Але прафэ-

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны неспрымліва ставіцца да перажыткаў капіталізму ў сьведомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяляць людзей з царства капіталізму ў царства камунізму», — гаворыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС.

Нельга браць у камунізм чалавечка, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага.

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага зямшлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клубу? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багаццства магчымасці нашых калгасна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непазрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шыршыцца і шыршыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

«Мы цалкам усведамляем, якая вялікая адказнасць кладзецца цяпер на савецкіх пісьмннікаў, які баявыя памочнікі партыі. Шлях у нас адзін — быць з народам, быць заўсёды ў гущы жыцця, вучыцца ў народа, у партыі і па-

Ужо новы год бадай што асвойтаў з усімі. Шчыра і ласкава сустралі яго нашы людзі. Але вясельце не моўжына, яна кружыць ля навагодніх ёлак, да зіхатлівых агнёў якіх кожны вечар збіраецца вучнёўская моладзь, дзеці.

Вось і сёння да прыгожымі-блікі ў Палец культуры прафсаюзу сабраліся вучні старэйшых класаў школ Мінска. Весеіа і радасна ім у навагоднім карагодзе.

Фота Ул. Крука.

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАІЦСЯІ

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЗОА ПІСЬМНІКАУ БССР.

№ 2 (1639)

Пятніца, 5 студзеня 1962 года.

Цана 4 кап.

МЫ — У ВЯЛІКАЙ ДАРОЗЕ

ры спраўды выдатныя. Выдатныя і паводле ідэянага, грамадзянскага гучання, і паводле мастацкіх якасцяў. Не будзе служыць справе камунізму нават самае вытанчанае, карункавае літаратурнае шывто, калі ў аснове яго драбніцкая, нікчэмная тэма. Але і сама правільная, самая патрэбная ідэя, калі апрача гэтай ідэі, у творы нічога няма — ні жыццёвых вобразаў, ні цікавага сюжэта, ні свежасці выяўленчых сродкаў, — не дастае жыццёвага сродкаў.

Усё гэта — агульнае. Няма чалавечка, які б гэта аспрэчаў. І тым не менш гаварыць пра гэта — ёсць падстава.

Возьмем беларускую літаратуру. У мінулым годзе папоўнілася яна значнымі здыткамі. З'явіліся такія буйныя і цікавыя палотны, як «Людзі на балоце» І. Мележа, «Шэметы» М. Лобана, «Засценак Малінаўка» А. Чарнышэвіча і іншыя творы. Але ці можна лічыць нармальным той яны перакос у гістарычную тэму, што атрымаўся ў мастацкай прозе? Ніхто не прычыць супраць раману ад гадзе першай рускай рэвалюцыі, ад першых кроках Савецкай улады, ад падзеяў Айчынай вайны. Толькі ці ж правільна, што гэтым тэмам прысвечана перажыванне большасць твораў, а ў той жа час не з'явілася нічога значнага, што ўзнімала б надзвычайнае забеспячэння камунізму. Так, літаратура, мастацтва, культура не ствараюць матэрыяльных каштоўнасцяў, неабходных для пераходу краіны ў камуністычнае грамадства. Але яны падрыхтоўваюць да гэтага пераходу творцы камунізму — чалавечка. Падрыхтоўваюць, паказваючы яму, якім павінны быць чалавек будучага, выпрацоўваючы ў характары сучасніка выдатныя рысы чалавечка будучага, выкарыстоўваючы ў яго свядомасці рышчыны, няхай нават самыя нязначныя, вероўжы нам ідэй і нормаў.

Калі ж мы возьмем, скажам, беларускі жывагіс, то тут нас не задаволяць інашэ. Важныя, надзвычайныя тэмы распрацоўваюцца мастакамі рэспублікі. Але прафэ-

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны неспрымліва ставіцца да перажыткаў капіталізму ў сьведомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяляць людзей з царства капіталізму ў царства камунізму», — гаворыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС.

Нельга браць у камунізм чалавечка, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага.

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага зямшлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клубу? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багаццства магчымасці нашых калгасна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непазрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шыршыцца і шыршыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

«Мы цалкам усведамляем, якая вялікая адказнасць кладзецца цяпер на савецкіх пісьмннікаў, які баявыя памочнікі партыі. Шлях у нас адзін — быць з народам, быць заўсёды ў гущы жыцця, вучыцца ў народа, у партыі і па-

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны неспрымліва ставіцца да перажыткаў капіталізму ў сьведомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяляць людзей з царства капіталізму ў царства камунізму», — гаворыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС.

Нельга браць у камунізм чалавечка, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага.

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага зямшлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клубу? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багаццства магчымасці нашых калгасна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непазрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шыршыцца і шыршыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

«Мы цалкам усведамляем, якая вялікая адказнасць кладзецца цяпер на савецкіх пісьмннікаў, які баявыя памочнікі партыі. Шлях у нас адзін — быць з народам, быць заўсёды ў гущы жыцця, вучыцца ў народа, у партыі і па-

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны неспрымліва ставіцца да перажыткаў капіталізму ў сьведомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяляць людзей з царства капіталізму ў царства камунізму», — гаворыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС.

Нельга браць у камунізм чалавечка, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага.

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага зямшлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клубу? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багаццства магчымасці нашых калгасна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непазрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шыршыцца і шыршыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

«Мы цалкам усведамляем, якая вялікая адказнасць кладзецца цяпер на савецкіх пісьмннікаў, які баявыя памочнікі партыі. Шлях у нас адзін — быць з народам, быць заўсёды ў гущы жыцця, вучыцца ў народа, у партыі і па-

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны неспрымліва ставіцца да перажыткаў капіталізму ў сьведомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяляць людзей з царства капіталізму ў царства камунізму», — гаворыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС.

Нельга браць у камунізм чалавечка, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага.

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага зямшлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клубу? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багаццства магчымасці нашых калгасна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непазрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шыршыцца і шыршыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

сіянальны ўзровень многіх твораў такі, што пакідаюць яны гледчае абрыкавам. Няма на палотнах прыкненняў ў душу, псіхалагію героя. Чаму мы падоўгу не можам адравацца ад ярашэнаўскага «Качагара»? Ды таму, што бачым перад сабою не толькі фігуру рабочага з цяжкамі, як кавадлы, рукамі. Мы бачым, аб чым ён думае, што ім перажыта, бачым яго мінулае і яго будучае. А вось партрэты рабочых, зрабленныя беларускімі мастакамі. Вельмі рэдкі з іх хвалюе, прымушае задумацца. Глядзіш на карціну проста, як на пасрэднае калярэвае фота. Імяна пасрэднае. Бо добрае калярэвае фота — дастойны супернік жывапісу.

Калі пабываць у тэатрах, паслухаць музыку мінулага года, можна пераканацца, што ніколі яшчэ ў нашай краіне не развівалася так плёна мастацтва, як у 1961 годзе.

1961 год — год пошукаў, год вялікай напружанай працы і для мастакоў Беларусі. Нельга не ўспомніць размоў і спрэчак, што адбываліся па пытаннях стылю і напрамку ў мастацтве. Запомніліся індывідуальныя выстаўкі цыклага разу мастакоў, якія вельмі напружана і шчыра шукалі новых форм.

Мы маем права патрабаваць адзін ад аднаго высокага ўзроўню выканання сваіх задум і ідэй. Саюз мастакоў Беларусі ўжо не той, якім быў ён да Айчынай вайны. Ён налічвае ўжо не 30—40 чалавек, а дзесяткі тысяч людзей. Гэта вялікая армія дзейноў выяўленчага мастацтва. І гэтай арміі мы маем права ставіць патрабаванні новага маштабу. Глядзіш на здымак твораў таго мастака, які збочыў са шляху нашага жыцця.

Многа твораў напісалі беларускія мастакі ў 1961 годзе. Хочацца думаць, што ў памяці гледчага надобта застануцца Рэспубліканская і Усеагульная выстаўкі мінулага года.

Я таксама прыгадваю ўбачанае на выстаўках і задаю сабе пытанні: якія творы засталіся ў маёй памяці, якія з іх адлюстравалі імкненні чалавечка нашага часу?

Я не стаўлю сабе за мэту разгледзець цалкам Усеагульную мастацкую выстаўку, прысвечаную XXII з'езду партыі. Мне хочацца ўспомніць асобныя работы маіх таварышаў па мастацтву — жывапісцаў, скульптараў, графікаў.

Першае жывапіснае палатно, пра якое хочацца гаварыць і ў якое ўкладзены вялікі, я б скажу, манументальны змест, — гэта работа Яўгена Зайцава «Дарэгі таварыш» — аб прыезде Мікіты Сяргеевіча Хрушчова да калгаснікаў Беларусі. У карціне паказана пелля, сардэчная гутарка кіраўніка дзяржавы і калгаснікаў. Гэтая гутарка адбываецца на полі, дзе вырашчаны высокі ўраджай. І вось, калі разгледзець карціну, перш за ўсё задаецца пытанне: ці здолеў мастак адлюстраванне кантактаў паміж высокім гоцем рэспублікі і народам? Сродкамі жывапісу, натуральнасна, вырашнем усёй кампазіцыі, сваім каларытам карціна адказвае: так! Яна робіць уражанне сваім псіхалагічным вырашнем. І кіраўнік дзяржавы, і калгаснікі — тут звычайныя, савецкія людзі. Адразу зразумела, што калгаснікам прыемна паказаць кіраўніку дзяржавы, блізкаму і роднаму чалавечку, свой багаты ўраджай. Чалавек, які экспансіўна жэстыкулюе, відаць, старшыня калгаса. А вось калгасніца паказвае Мікіту Сяргеевічу кукурузны пачатак. Напэўна, гэта звычайная. Гледзю зразумелы перанажы карціны.

Палатно пластычнае не толькі па колеру, але і па форме. Яно робіць моцнае уражанне. Вершыца, што на карціне адлюстравана праўда. Не толькі ў кампазіцыйным вырашнем твора, але і ў самой жывапіснай трактоўцы яго няма нічога выдуманнага, фальшывага. Тут паказана вошэнь, калі ўжо ўсё паспела і людзі радуюцца плёну сваёй працы. Таму такая вясёлая і багатая калярэвая гама ў прыродзе. Гэтае балзерае, мажорнае адчуванне перададзена і ў каларыце карціны, у пейзажы, а галоўнае — у людзях.

Гэты твор безумоўна з'яўляецца ўдзячай і новым словам у творчасці мастака.

Другая карціна, блізка па жывапіснай манеры і па сваёй радаснай мажорнай гама да твора Я. Зайцава, — гэта «На зямлі беларускай» (трыпціш) Віталія Ціркы. Цэнтральная частка яго — летні беларускі пейзаж, насычаны цёплым і прыгожым прыродай. Галоўнае ж у гэтай карціне — група дзятчак, якія нібы ўсабляюць прыгожасць і гармонію прыроды Беларусі, і гэтымнекае маладое жыццё рэ-

справаўды выдатныя. Выдатныя і паводле ідэянага, грамадзянскага гучання, і паводле мастацкіх якасцяў. Не будзе служыць справе камунізму нават самае вытанчанае, карункавае літаратурнае шывто, калі ў аснове яго драбніцкая, нікчэмная тэма. Але і сама правільная, самая патрэбная ідэя, калі апрача гэтай ідэі, у творы нічога няма — ні жыццёвых вобразаў, ні цікавага сюжэта, ні свежасці выяўленчых сродкаў, — не дастае жыццёвага сродкаў.

Усё гэта — агульнае. Няма чалавечка, які б гэта аспрэчаў. І тым не менш гаварыць пра гэта — ёсць падстава.

Возьмем беларускую літаратуру. У мінулым годзе папоўнілася яна значнымі здыткамі. З'явіліся такія буйныя і цікавыя палотны, як «Людзі на балоце» І. Мележа, «Шэметы» М. Лобана, «Засценак Малінаўка» А. Чарнышэвіча і іншыя творы. Але ці можна лічыць нармальным той яны перакос у гістарычную тэму, што атрымаўся ў мастацкай прозе? Ніхто не прычыць супраць раману ад гадзе першай рускай рэвалюцыі, ад першых кроках Савецкай улады, ад падзеяў Айчынай вайны. Толькі ці ж правільна, што гэтым тэмам прысвечана перажыванне большасць твораў, а ў той жа час не з'явілася нічога значнага, што ўзнімала б надзвычайнае забеспячэння камунізму. Так, літаратура, мастацтва, культура не ствараюць матэрыяльных каштоўнасцяў, неабходных для пераходу краіны ў камуністычнае грамадства. Але яны падрыхтоўваюць да гэтага пераходу творцы камунізму — чалавечка. Падрыхтоўваюць, паказваючы яму, якім павінны быць чалавек будучага, выпрацоўваючы ў характары сучасніка выдатныя рысы чалавечка будучага, выкарыстоўваючы ў яго свядомасці рышчыны, няхай нават самыя нязначныя, вероўжы нам ідэй і нормаў.

Калі ж мы возьмем, скажам, беларускі жывагіс, то тут нас не задаволяць інашэ. Важныя, надзвычайныя тэмы распрацоўваюцца мастакамі рэспублікі. Але прафэ-

Партыя кліча не да абароны, а да наступлення на ідэалагічным фронце. Гэта значыць, мы павінны неспрымліва ставіцца да перажыткаў капіталізму ў сьведомасці людзей, да кожнай праявы чужой нам ідэалогіі. «Немагчыма механічна перасяляць людзей з царства капіталізму ў царства камунізму», — гаворыў М. С. Хрушчоў на XXII з'ездзе КПСС.

Нельга браць у камунізм чалавечка, які аброс мохам капіталістычных забабонаў. Трэба раней паклапаціцца аб тым, каб вызваліць яго ад грузу мінулага.

Што лепш дапамагае вызваліцца ад гэтага зямшлага грузу мінулага, як не вострае сатырычнае слова на старонках газеты і часопіса, са сцэны рабочага і калгаснага клубу? Леташні рэспубліканскі агляд мастацкіх агітбрыгад выявіў багаццства магчымасці нашых калгасна-асветных устаноў, нашай мастацкай самадзейнасці ў рашучым ідэалагічным наступленні на ўсё чужое, непазрэбнае нашаму грамадству. Няхай жа шыршыцца і шыршыцца фронт гэтага важнейшага наступлення.

лінымым мастацкім словам, праўдзіва і ярка адлюстравуе багачце і шматграннасць сацыяльнай рэалізацыі, сьведражчае новае, спраўды камуністычнае ў жыцці нашых людзей і выкрывае ўсё тое, што пераждае руху грамадства неперада.

Да гэтых слоў з прывательнага пісьма ЦК КПСС удзельніку III-га Пленума праўлення Саюза пісьмннікаў СССР усім сэрцам далучаецца кожны працэніў савецкай літаратуры, мастацтва, культуры.

«Новы, 1962 год пачаў сваю дарогу. Год, які прыняў нам новыя поспехі, новыя радасці, новае творчае натхненне, новыя перамогі.

Шчаслівай дарогай табе, выдатны год выдатнай эпохі!

Да з'езда мастакоў Беларусі

Калі пабываць у тэатрах, паслухаць музыку мінулага года, можна пераканацца, што ніколі яшчэ ў нашай краіне не развівалася так плёна мастацтва, як у 1961 годзе.

1961 год — год пошукаў, год вялікай напружанай працы і для мастакоў Беларусі. Нельга не ўспомніць размоў і спрэчак, што адбываліся па пытаннях стылю і напрамку ў мастацтве. Запомніліся індывідуальныя выстаўкі цыклага разу мастакоў, якія вельмі напружана і шчыра шукалі новых форм.

Мы маем права патрабаваць адзін ад аднаго высокага ўзроўню выканання сваіх задум і ідэй. Саюз мастакоў Беларусі ўжо не той, якім быў ён да Айчынай вайны. Ён налічвае ўжо не 30—40 чалавек, а дзесяткі тысяч людзей. Гэта вялікая армія дзейноў выяўленчага мастацтва. І гэтай арміі мы маем права ставіць патрабаванні новага маштабу. Глядзіш на здымак твораў таго мастака, які збочыў са шляху нашага жыцця.

Многа твораў напісалі беларускія мастакі ў 1961 годзе. Хочацца думаць, што ў памяці гледчага надобта застануцца Рэспубліканская і Усеагульная выстаўкі мінулага года.

Я таксама прыгадваю ўбачанае на выстаўках і задаю сабе пытанні: якія творы засталіся ў маёй памяці, якія з іх адлюстравалі імкненні чалавечка нашага часу?

Я не стаўлю сабе за мэту разгледзець цалкам Усеагульную мастацкую выстаўку, прысвечаную XXII з'езду партыі. Мне хочацца ўспомніць асобныя работы маіх таварышаў па мастацтву — жывапісцаў, скульптараў, графікаў.

Першае жывапіснае палатно, пра якое хочацца гаварыць і ў якое ўкладзены вялікі, я б скажу, манументальны змест, — гэта работа Яўгена Зайцава «Дарэгі таварыш» — аб прыезде Мікіты Сяргеевіча Хрушчова да калгаснікаў Беларусі. У карціне паказана пелля, сардэчная гутарка кіраўніка дзяржавы і калгаснікаў. Гэтая гутарка адбываецца на полі, дзе вырашчаны высокі ўраджай. І вось, калі разгледзець карціну, перш за ўсё задаецца пытанне: ці здолеў мастак адлюстраванне кантактаў паміж высокім гоцем рэспублікі і народам? Сродкамі жывапісу, натуральнасна, вырашнем усёй кампазіцыі, сваім каларытам карціна адказвае: так! Яна робіць уражанне сваім псіхалагічным вырашнем. І кіраўнік дзяржавы, і калгаснікі — тут звычайныя, савецкія людзі. Адразу зразумела, што калгаснікам прыемна паказаць кіраўніку дзяржавы, блізкаму і роднаму чалавечку, свой багаты ўраджай. Чалавек, які экспансіўна жэстыкулюе, відаць, старшыня калгаса. А вось калгасніца паказвае Мікіту Сяргеевічу кукурузны пачатак. Напэўна, гэта звычайная. Гледзю зразумелы перанажы карціны.

Палатно пластычнае не толькі па колеру, але і па форме. Яно робіць моцнае уражанне. Вершыца, што на карціне адлюстравана праўда. Не толькі ў кампазіцыйным вырашнем твора, але і ў самой жывапіснай трактоўцы яго няма нічога выдуманнага, фальшывага. Тут паказана вошэнь, калі ўжо ўсё паспела і людзі радуюцца плёну сваёй працы. Таму такая вясёлая і багатая калярэвая гама ў прыродзе. Гэтае балзерае, мажорнае адчуванне перададзена і ў каларыце карціны, у пейзажы, а галоўнае — у людзях.

Гэты твор безумоўна з'яўляецца ўдзячай і новым словам у творчасці мастака.

Другая карціна, блізка па жывапіснай манеры і па сваёй радаснай мажорнай гама да твора Я. Зайцава, — гэта «На зямлі беларускай» (трыпціш) Віталія Ціркы. Цэнтральная частка яго — летні беларускі пейзаж, насычаны цёплым і прыгожым прыродай. Галоўнае ж у гэтай карціне — група дзятчак, якія нібы ўсабляюць прыгожасць і гармонію прыроды Беларусі, і гэтымнекае маладое жыццё рэ-

справаўды выдатныя. Выдатныя і паводле ідэянага, грамадзянскага гучання, і паводле мастацкіх якасцяў. Не будзе служыць справе камунізму нават самае вытанчанае, карункавае літаратурнае шывто, калі ў аснове яго драбніцкая, нікчэмная тэма. Але і сама правільная, самая патрэбная ідэя

НЕВЫЧЭРПНАЯ КРЫНІЦА

— Мы будзем жыць і прадаць пры камунізме!
У гэтых непаўторных словах, якія сталі звычайнымі, закладзеныя валікі сэнс: людзі працы зробіць мару людзей пакаленняў яна. Мы — людзі працы...

У працы наша шчасце. У працы наша натхненне, бо ўсё, што мы стварам — стварам для сябе. Для сваіх суайчыннікаў. І плён нашай працы радуе ўсіх...

Ці ж можна не радавацца, праходзячы шырокай вуліцай рабочага пасёлка, які вырастае за два-тры гады? Так, час імкліва змяняе аблічча нашых гарадоў і сёл...

... Яшчэ нядаўна лес дрымотны Па-над Дзвіной шумеў-гудзеў.
Рана цякла між ім самотна І месяц плаваў у вадзе...
Ды да Дзвіны, як годзі віць, Вяссмертнай славы Іспалі,— Прышоў індустрыяльны Віцебск.

Узняты з попелу, з руін... Віцебскі домабудуўнічы камбінат, якому і прысвечаны гэты радкі, непазнавальна змяніў сваё аблічча. Яго прасторыя цэхі і заводы раскінуліся на крутых берагах Заходняй Дзвіны. І вяртае аглядаючыся за прахадой, як адразу адтэрваеш матуганае дыханне камбіната: паветра прапахла тонкім вадарам жыцця, працуе мноства станкоў — аж гудзе яшчэ...

Але не вадарам, не жыццём і не маставымі кранамі, якія пераносілі на сваіх плячах гатовыя пакой і металабетон, славіцца сёння камбінат. Чалавек, чым розумам і рукамі створаны гэты машыны, — вось тое галоўнае, чым па праву можа ганарыцца Віцебскі домабудуўнічы...

Маё знаёмства з першым рабочым, ударнякам камуністычнай працы Іванам Рыгоравічам Ісакоўскім, было нядаўным. Ісакоўскі, як спрытна, акуратна працуе для пятачальнага станка-аўтамата чарнавы слесар, я запытаўся:

— Скажыце, калі ласка, колькі вы зарабляеце ў месяц? Ісакоўскі паглядзеў на мяне задумліва, быццам не пачуў пытання. Змоўчаў спачатку. Вочы сумныя... Але раптам яны загарэліся хітрынкай, чорныя бровы ўзляцелі, як два крылы. Паказваючы на аўтамат, загаварыў густым басам пра іншае:

— Маленкі ды ўдальнікі аўтамат! Не здарма ў нас песня такая ёсць: «Ой, бязроды ды сосны — партызанскія сестры». Амаль у кожным дрэве то кулі, то асколкі. Плылі нявжаеж. Аўтамат жа мой і зубе наража. І наворстыць іх за адну хвілінку!

Услухоўваюся ў рытмічную мелодыю станка, адчуваю — чырванее: недарчы спытаў пра зарплату!

Толькі праз некалькі дзён, калі мы ўжо добра пазнаёмліліся, Іван Рыгоравіч, наршыце, адказаў мне:

— А вы ведаеце... працею жа мы не толькі дзеля грошай...

«Працею жа мы не толькі дзеля грошай!» Вось, ён, новы чалавек, яго псіхалогія, погляды... Сустракаючы Ісакоўскага пасля працы то ў духавым аркестры камбіната, то на занятках драмгуртка, які нядаўна аднаўляў дзесяцігадовы юбілей артыстычнай дзейнасці Ісакоўскага, я падумаў: «Ці быў гэты чалавек дома? Не маючы ж ужо, ёсць, напэўна, сям'я і дзеці...»

Прыгледзеўся уважлівей і азраўмеў: камбінат. Дом культуры стаў яму другім домам! Аднымі думкамі, аднымі паўчачкамі, адной сям'ёй жыўце гэтыя людзі! Сын іграе ў адным аркестры з бацькам, жонка спявае з мужам у адным хоры... Прызнаюся шчыра: прыхаў я на камбінат у дзесяцігадовую камандзіроўку, а затрымаўся на месяц. І адчуваю, што гэты толькі пачатак нашага агульнага знаёмства. Моцныя, шчырыя, няўрымслівыя людзі прываблілі, натхнілі.

Уздоўж цэхаў цягнуцца доўгае алея. Паабалат дарогі кветнікі. Цяпер яны асрацелі. Ідзем па дарожцы, размаўляем з ветэранам камбіната, маліром Мікалаем Гвоздзікаў. Ён успамінае, як яшчэ зусім нядаўна ўся тэрыторыя была завалена адходамі ад вытворчасці — пілішчам, абразкамі дошак і проста непрыгодным для будаўніцтва барвэннем. Усё гэта ішло ў тупік, палілася. А ў дрэвапрацоўчым цэху прастойвалі машыны, людзі не хапала фанеры, яна лімітавала выпуск дзвярэй. І людзі не маглі мірыцца з такім становішчам. Яны сталі шукаць выхад з тупіка і знайшлі яго. На дапамогу прыйшлі інжынеры і канструктары, тэхнікі і рабочыя. Хутка, літаральна за некалькі месяцаў, вырастае цэх драўляна-валістнага пліт. Бліскучыя танныя пліты цапкам замянілі дарогу фанеры. «Адходы вытворчасці» сталі добрай сыравінай.

А калі пусцілі ішчэ адзін пліт, а пасля завод драўляна-стружковых пліт, — тэрыторыя камбіната цапкам ачысцілася. Гавораць нават, што адходаў становіцца малавата...

Не ў характары сваяцкага чалавека заспакоівацца на дасягнутым. Ісці ад перамогі да перамогі — вось яго дэвіз. Калі было вырашана пабудавать на тэрыторыі камбіната завод абнартага металабетону, і дзіржыць напаткалі цяжкасці, якія былі звязаны з дастаўкай на месца вывазу і панельну будынка завода, увесь калектыв прыйшоў на дапамогу. «Пабудуем завод сваімі сіламі!» — казалі рабочыя, інжынеры, тэхнікі.

І на пустым пал'гоне закіпела работа. Капалі ямы, траншэі, кідалі ў іх арматуру, залівалі бетоном. Міналі дні, месяцы... І сёння стаіць новы завод — гонар віцебскіх домабудуўнічых. Выходзячы з вярталаў камбіната машыны з прадукцыяй завода, ідуць чыгуначныя саставы...

... І ведаюць Мінск і Масква, і Данбас, — Прасторыя нашы дамы, — пісаў у сваёй песні аб до-

мабудуўніках маляр Мікалай Гвоздзікаў. Гэты прасты і чулы чалавек не толькі займаецца маліярнай работай. Ён і мастак. Не адзін пейзаж роднага горада напісаў Гвоздзікаў. Ён і паэт. Яго песня аб домабудуўніках, якую выконвае хор камбіната, сёння гучыць далёка за межамі Віцебшчыны, за межамі рэспублікі...

Літаратура, мастацтва сталі неабходнасцю чалавека любой прафесіі. Ці то задушыцца на спявае аб родным горадзе ударнік камуністычнай працы лейдзішчык Марат Паўлючона, ці піша ноты новай песні самадзейны кампазітар плотнік Шчарбінскі, ці развучае якую ролю слесар Ісакоўскі — яны робяць гэта з любоўю, шчыра, ад усяго сэрца, стараючыся сваім мастацтвам упрыгожыць не толькі сваё асабістае жыццё, але і жыццё тых, хто ў якасці глядача і слухача прыходзіць вечарамі ў прасторыю Дом культуры камбіната... Кожнаму ёсць дзе разгарнуцца, ёсць дзе выявіць і развіць свае здольнасці. І людзі ідуць, спрабуючы свае сілы. Не лічаць за часам, прыходзяць пасля зямлі на рэспетыўныя і праектныя сваё вынаходлівае аб'явае аб тым, як бы паленіць працу, зрабіць не больш прадукцыяй. Для тых людзей на камбінате створана грамадзянская канструктарская група. Яю кіруюць вопытныя інжынеры і канструктары. Яны дапамагаюць рабочым-рацыяналізатарам ажыццявіць іх задумкі. І ўсё гэта на добраахвотных асновах.

У адным, даволі звычайным з выгляду, цэху я звярнуў увагу на вялікую, трыццаціп'яціметровую арку, склееную з дошак. Гэта ўнікальнае збудаванне, якое выжыць калі сямі тон, аказваецца, вельмі мала. У паверхні нахцерам Салігорска: у шахцёраў няма складскіх памяшканняў! Калі і натрыць, гэты несамамысля аб'явае чалінікі руд, на паветры выветраюцца, а хлор, агресіўны элемент, раз'ядае жалеза, разбурае бетон, — з іх склада не пабудуеш.

У летні час віцебскія будаўнікі, каб дапамагчы салігорцам, вырашылі рабыць такія аркі на месцы, у Салігорску. Пошукі, хваляванні, перамога!.. А колькі цяжкасцей давалася пераадолець людзям, пакуль прыйшоў поспех! Ці ж гэта не вяртае пісьменніцкага пара? Такіх прыкладаў мноства.

Заканчваючы зборку новага п'яціпавярховага дома на вуліцы Фрунзе ў Віцебску, рабочы-кранаводчык у размове з пісьменнікам сказаў:

— Вось ён, наш летанік. Пішам на стагоддзі! Няхай і вашы кнігі столькі пражывуць. Хутка Віцебскі домабудуўнічы камбінат будзе здаваць дамы цапкам аббудаваным, гатовым, абсталяваным прыгожай і зручнай мэбляй. Яны, стараючыся рабыць як найлепш, бо іх прадукцыя патрэбна вельмі людзям — будаўніцкаму камунізму.

Колькі думак, радасці і натхнення выклікаюць яны, гэтыя прастыя людзі!

Цікавую і змястоўную навагоднюю праграму падрыхтаваў калектыв агітацыйна-мастацкай брыгады Рэспубліканскага Дома культуры (Віцебская вобласць). Лепшыя яе удзельнікі — Г. Мірона, А. Алексіна, Н. Бердзішкіна, І. Бондары, А. Завальнюк, Л. Казлоў, М. Прышчэпенка, выступаючы з вальнымі і танцавальнымі нумарамі, невялікімі інтэрмедыймі, заўсёды карыстаюцца поспехам у глядача.

На гэтым здымку вы бачыце удзельнікаў агітацыйнай брыгады, якія рэперуюць стварэння ў сваім калектыве расонскія частушкі.

Цікавую і змястоўную навагоднюю праграму падрыхтаваў калектыв агітацыйна-мастацкай брыгады Рэспубліканскага Дома культуры (Віцебская вобласць). Лепшыя яе удзельнікі — Г. Мірона, А. Алексіна, Н. Бердзішкіна, І. Бондары, А. Завальнюк, Л. Казлоў, М. Прышчэпенка, выступаючы з вальнымі і танцавальнымі нумарамі, невялікімі інтэрмедыймі, заўсёды карыстаюцца поспехам у глядача. На гэтым здымку вы бачыце удзельнікаў агітацыйнай брыгады, якія рэперуюць стварэння ў сваім калектыве расонскія частушкі.

Фота Л. Клімава.

тэатра! Паказваюць фільмы. На сеансах бывае не больш паўсотні глядачоў і то не заўсёды, бо побач вялікі шырокаэкранны кінатэатр і шмат клубу са сваімі кінааўтомакатамі. Народнаму ж тэатру сказалі — не пусцім, толькі сменце станце разваліцца. Хочаце паказаць спектакль — заплаціце грошы, як робяць усё прыезджыя тэатры.

ПАСТАНОВА ЁСЦЬ. А ДАЛЕЙ ШТО?

Нядаўна мне дэвалюса быць у некалькіх народных тэатрах на Гомельшчыне. Знаёміўся я з некалькімі імі рэжысёрамі і цяпер зноў перажыў радаснае хваляванне. Радавае тое, што тэатральным мастацтвам захоплены ўсе. Сямі-дзесцігадовыя дзяткіна, інжынер і прасты рабочы з чыстым сэрцам шчыра цягнуцца да сцэнічнага мастацтва, аддуючы яму свой талент, вольны час, не патрабуючы ніякай узагароды. Спяваючы вечарамі на рэспетыўных і пакурыш дома дзяткі, проста з работы ідзе ў клуб быць, а за ім часта і ўся сям'я. Куды! Дзеля чаго? Дзеля радасці тых, хто будзе сядзець у зале.

Ды гэта і не дзіва. Паспрабуйце, напрыклад, у Рэчыцы ці іншых раённых цэнтрах Гомельшчыны знайсці добрае сучаснае п'еса, каб яна падышліла калектыву і не вельмі часта паўтаралася ў іншых тэатрах. Вельмі цяжка.

Трэба сказаць, што гэтую справу можна было б лёгка вырашыць, але мясцовыя арганізацыі яшчэ не знайшлі аргініцы ў свой Народны тэатр і забыліся, што яму патрэбна добра звычліва падтрымка.

Арысты народных тэатраў ідуць, едуць, не звязваючы на хала, дождж, за дзесяці кіламетраў выношаць свой пачыны аб'явае. Вядуць жа з сабою адтуль вялікую радасць у сэрцы і шчырую ўдзячнасць людзям.

Думаецца, надышоў час выдаваць аманых беларускіх драматургі, каб кожная новая беларуская п'еса своечасова даходзіла да народных тэатраў.

Самым балючым і нявырашаным засталася пытанне вывалення для спектакляў людзей з вытворчасці. Асабліва гэта прыкметна таксама ў Мазыры.

Ці ж гэта не рысы людзей нашага зятра? Ці ж гэта не з'ява блізкага камунізму? Вось гэта і радуе.

Але многае яшчэ і засмучае. Амаль усе кіраўнікі народных тэатраў адчуваюць недахоп добрых п'есаў. Таму ў іх няма чвэрдых рэпертуарных планаў. Сцэнічны творы часам выбіраюцца стыхіна, выпадкова, без пэўнай мастацкай і выхавальнай мэты.

У спектаклі «Лявоніха на арбіце», пастаўленым мазыранамі, стыльва разнабоя, адсутнасць ансамбля і іншыя недахопы. Рэжысёр Н. Палтаракі і сам усё гэта бачыць, але што зробіць, калі нават на генеральную рэспетыўцыю ён не можа сабраць усіх удзельнікаў, якія працуюць у розных зменах.

Ці ж гэта не рысы людзей нашага зятра? Ці ж гэта не з'ява блізкага камунізму? Вось гэта і радуе.

Але многае яшчэ і засмучае. Амаль усе кіраўнікі народных тэатраў адчуваюць недахоп добрых п'есаў. Таму ў іх няма чвэрдых рэпертуарных планаў. Сцэнічны творы часам выбіраюцца стыхіна, выпадкова, без пэўнай мастацкай і выхавальнай мэты.

У канцы мінулага года калегія Міністэрства культуры БССР ашмелла добрае пастаўнае паляшчыцкае народнае тэатраў. У ёй прадугледжана дапамога кіравання і рэспубліканскіх тэатраў і многае іншае. Добра было б ужо цяпер пачаць праверку, як выконваецца гэтая пастаўна. Бо падобна на тое, што яна існуе пакуль што толькі на паперы.

С. ПЯТРОВІЧ.

ЦЯПЛО ШЧЫРАГА СЭРЦА

Гэты жылы дом завода стучанга валакна вялізны, шматпавярховы. Займае ён цэлы квартал на цэнтральнай магістралі Магілёва — Першамайскай вуліцы. І ёсць у гэтым доме кватэра, дзверы якой заўсёды адчынены для кожнага, каму патрэбна добрая перада, цёплае чалавечае слова.

Жыве тут пенсіянер Уладзімір Іванавіч Багайчук. Пайшоўшы на пенсію, ён не пакінуў баваго строю будаўніцкаму камунізму. Навае зборі сваёй не змяніў. Быў лектарам, прапагандыстам ленынскіх ідэй партыі. Так і застаўся лектарам, прапагандыстам. Толькі іншымі, грамадскімі. Шмат часу ён аддае добрым, карысным справам. Па яго ініцыятыве жытэхры дома правалі азеланне не двера, пасадзілі кветкі, пабудавалі алтанку і летнюю сабуну. Ён падаў дзецім думку арганізаваць кінастудыю «Юніфілм». І гэтая студыя ўжо выпусціла некалькі кароткаметражных фільмаў. Ён запаліў сэрцы піянераў ідэяй стварэння ў доме музей Уладзіміра Ільіча Леніна. І гэты музей працуе і прымае мноства наведвальнікаў з розных канцоў горада, з прыгарадных вёсак.

Музей атрымаў падарункі ад мастакоў. Ураджэнец Магілёва, скульптар Г. Яцкіна прыслаў з Масквы сваю працу — бюст Леніна. Юныя ўмелцы з Магілёўскага дзіцячага дома № 6 па-майстэрску выкавалі для музея партрэт маленькага Валодзі Ульянова. Сваю карціну «Апошняя падполле Ул. І. Леніна» падарыў музею глускі мастак І. Булгаў, карціну «Ленін у Кастрычніку» — бабруйскі мастак І. Лагодзе.

Прыслалі свае ўспаміны для музея старыя бацькавыя, што ўдзельнічалі ў Кастрычніцкай рэвалюцыі і сустракаліся з Ул. І. Леніным, людзі, якія змагаліся за ўстаўленне і ўмацаванне Савецкай улады на Магілёўшчыне.

Стэнд «Інжынерскі летанік» адлюстроўвае гісторыю піянерскай арганізацыі Магілёва. На ім унікальнае фатаграфіі 20-х гадоў: магілёўскае друмына юных піянераў пры паятовым камітэце камсамольскае курсы вожатых сельскіх піянерскіх атрадаў... Некаторыя з наведвальнікаў пазнаюць на паюжоры фатаграфіях саміх сябе. Былы піянер стаў камсамольцам, потым камуністамі. Яны ўзводзілі карпусы новабудуўля першых п'яцігодкаў, са зборай у руках абаранялі свабоду і незалежнасць сваёй радзімы ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

З фатаграфій глядзяць юныя твары. Гэта піянеры-падполшчыкі з рабочага пасёлка завода стучанга валакна: Саша і Вася Стралельнік, Валя Путранкоў, Толя Губэрзіч, Саша Жабіка. Яны пісалі і распаўсюджвалі лістоўкі, адбывалі зброю і збіралі разведвальныя звесткі для партызан. Усе яны загінулі смерцю мужных і зацэненых гестапа, але не выдалі тых, з кім былі звязаны. У іх юных сэрцах гарэў ленынскі агонь. Матэрыял пра піянераў-падполшчыкаў сабраў арганізатар музея.

У раскладзеным на стале альбоме адлюстраваны сённяшнія справы піянерскага атрада. Дзеці збіраюць металалом, абсталяваюць спартыўны пляцоўкі. Яны добра вучацца, растуць сапраўды ленынцамі. Ім выпала найвялікшае шчасце будаваць камунізм, жыць пры камунізме.

Агляд экспазіцыі закончылі. Экскурсавод запрашае паслухаць запісаны на грамафонную пласцінку голас Ільіча. У прыціплым пакоі гучаць памяныя, пераканальныя сваёй мудрай прастотай словы ленынскай прамоў «Што такое Савецкая ўлада!»

Развітаемся з Уладзімірам Іванавічам Багайчуком, дзятку ён за добрыя справы, за карысную ініцыятыву. І думаем: як добра было б, калі б у кожным доме былі такія людзі, такія энтузіясты грамадскіх спраў, які гэты нястомны шукальнік новага.

Я. ТАРАСАУ.
г. Магілёў.

АГЛЯДАЮЧЫСЯ НА ПРОЙДЗЕНАЕ

[Заканчыце. Пачатак на 1-й стар.]

гэты знявольены народы. Спыніць гэты рух да свабоды немагчыма — гэта галоўная думка, якую аўтар інжынуе перадаць. Вельмі вялікую і складаную задачу ўзяў гэты аўтар на сябе С. Селіханавіч. Многае яго ўдалося дасягнуць. Шмат удалага ў трактоўцы фігуры негра, і ў некапоруліваці, якой павявае ад усёй фігуры. Але хацелася б бачыць гэты твор больш дасканалым па форме.

Запамінаецца сваёй задумай кампазіцыя Марка Робермана — вобраз беларускага ракі Нёман. Скульптар няк па-свойму вырашыў гэтую тэму. З імклівымі хваляраптам вырашоваецца сабой с'явала, якая ўвасабляе сабой сілы, адвечны Нёман. Я не хачу сьвяржваць, што гэта канчаткова знойдзены вобраз ракі. Але такая спроба надзвычай цікавая па сваёму вырашэнню. Мне хацелася б убачыць гэтую работу не ў мармурнай крошчы, а ў цвёрдым матэрыяле. Думаецца, што яна стала б яшчэ больш цікавай і яркай, як, скажам, бронзавая галоўка «Варатар» Паўла Белавусава.

«Варатар» — больш партрэтнае скульптура, але разам з тым у ёй ярка выяўлены жанр. Гэта не партрэт нейкага пэўнага варатара, якому мы ведаем. Не, гэта імяна той хлапчук, якіх многа, што мараш стаць варатаром, а магчыма і варатаром рэспублікі, горада. Адным словам, мужны і смелы хлапчук. Вось яго і паказаў П. Белавусав. І, мне здаецца,

зрабіў гэта вельмі выразна і скульптурна.

Заслугоўвае увагі і работа Валерыя Палічука «Маці партызан». Асабліва — партрэт самой жанчыны. У ім ёсць і веліч і высякароднасць. Менш удалыя вобразы дзяткі. Дзве селіхана да плячэй маці галавы партызан не надаюць кампазіцыі належнай мужнай і непераможнай сілы. Нааварот, яны ствараюць нейкі міноры на зной, У выразіх іх твараў — смутак. Яны нібыта развіваюцца з маці. Гэта няправільная трактоўка самой кампазіцыі, бо яны павінны быць з ёю неразлучныя. Яны ж абаронцы сваёй маці. Гэта ж не проста партызанская група, а сямейная кампазіцыя. А сямейна павінен быць яе ініцыятар. Ён быў ж такта ў час Вялікай Айчыннай вайны, каб сыны пакінулі маці-Радзіму. Таму ў самой кампазіцыі, я лічу, ёсць нешта памылковае.

Разам з тым майстэрства лепкі фігуры В. Палічука з кожным годам расце, даглыбляецца пачуццёвыя формы. Яна становіцца ўсё больш жывой і значнай.

Другая яго работа, экспанаваная на Усеазаюзнай выставцы, — група «Мы прабуем міру». Яна, безумоўна, вельмі добра задумаў і адзін з трактоўцы сюжэта і кампазіцыі. Чалавек бачыць натуральна і стыхіна. Чалавек бачыць і стыхіна, якую цягне жанчына. Гэта ілюстраваная, нескончанае вырашэнне кампазіцыі, хоп выразае з пункту погляду рэалізму. Але ў скульптурны рэалізм факт павінен выглядаць больш значным, абатуленым.

Два маладыя мастакі — А. Анікейчык і Г. Мурашэў — паспрабавалі стварыць скульптурны партрэт Уладзіміра Ільіча Леніна. Вобраз Леніна настолькі дарэгі кожнаму савецкаму чалавеку, што імкненне мастака адлюстравать яго па-свойму зразумела. Кожны скульптар, які толькі навучыўся лепіць, абавязкова звяртаецца да гэтай вобразы. Але ён настолькі матэрыяльны і вялікі, што шчыра знайсці яго ўсеабдымае абатуленне вырашэнне. Таму, відавочна, праўдліва будзе сказаць, што твор маладых скульптараў — гэта не закончаны партрэт, а толькі спроба зрабіць партрэт. У ім ёсць некалькі якасці, што заслугоўваюць увагі, але ў самой яго трактоўцы вялікай выразнасці пакуль што не адчуваецца. Я глыбока перакананы, што здольнасці гэтых двух скульптараў яшчэ будуць раскрыты ў наступных работах.

Што датычыць графікі, паказанай на выставіш 1961 г., дык, на маю думку, яна стала значна

лепшай. В. Ціхановіч, А. Паслядовіч, А. Тачына, А. Кашукіравіч, П. Дурчына, А. Марыкс, Б. Малкін, А. Волкаў, Я. Тарас, Р. Ганішэвіч, мастакі тэатра і кіно стварылі, мне здаецца, творы на больш высокім узроўні, чым у папярэдняй гады.

Гэта можна сказаць не толькі пра адначасных мастакоў. Бадай усе беларускія мастакі і скульптары працавалі сёлет на больш высокім, чым у мінулым, узроўні, востры адчувалі сваю адказнасць перад сучаснасцю. Яны не маглі заставацца ў баку ад тых вялізарных задач, якія паставіў ХХІІ з'езд КПСС, таму імкнуліся ўваходзіць у самую густу кіпучага жыцця, імкнуліся стаць прапагандамі высокіх маральна-грамадскіх якасцей чалавека камуністычнага грамадства.

Але і сям мастак мусіць быць абслібтам гэтых якасцей. Яго аднасны, погляд на жыццё павінен быць адкрытым. Пра гэта варта падумаць тым мастакам, якія да сённяшняга дня сядзілі ў майстэрнях і ў адрыве ад жыцця штосць эксперыментуюць і прабуюць. Сёння яго п'яжжа зазівіць глядача якой-небудзь старай сажалак ці вірам, якія непаўнальна вышэй у якасці намайлаваны мастакам мінулых стагоддзяў; або фатаграфіяна аб'явае, але тэхнічна дасканалым выкананнем якой-небудзь прыгожай галоўкі, у якой не відаць ні дыхання жыцця, ні руху інтэлекту. І ўжо, вядома, не здывіў гэткай залічковай, шырока напісанай маюцца нават самому мастаку, тым больш глядачу.

У мяне ўявіць сабе мастака, які б не задумаўся, якім павіна быць мастацтва заўтрашняга дня. Відавочна, усе мы разумеем, што творы заўтрашняга дня будуць яшчэ ярчэй адлюстраваны працу і жыццё савецкага чалавека, будзе павышэй выказана інтэлекту і суб'ектыўнае, таму што радасць грамадскай працы стане асабістай радасцю чалавека.

Выстаўкі 1961 года сведчаць аб тым, што агульнае імкненне вышэйшага мастацтва ісці па дні ўзабачае ўзабачэння. Жыццё ўзабачае мастака, а мастак сваім твораў знайме яго прыгажосць. У мастака ўсё менш і менш магчымасць жыць адасоблена. Ён павінен знаходзіцца ў самай густы рэалізацыі. Творчая дзейнасць чалавека камуністычнага грамадства вабіць мастака, і ён не можа адсці куды-небудзь у бок ад кіпення жыцця.

Але і сям мастак мусіць быць абслібтам гэтых якасцей. Яго аднасны, погляд на жыццё павінен быць адкрытым. Пра гэта варта падумаць тым мастакам, якія да сённяшняга дня сядзілі ў майстэрнях і ў адрыве ад жыцця штосць эксперыментуюць і прабуюць. Сёння яго п'яжжа зазівіць глядача якой-небудзь старай сажалак ці вірам, якія непаўнальна вышэй у якасці намайлаваны мастакам мінулых стагоддзяў; або фатаграфіяна аб'явае, але тэхнічна дасканалым выкананнем якой-небудзь прыгожай галоўкі, у якой не відаць ні дыхання жыцця, ні руху інтэлекту. І ўжо, вядома, не здывіў гэткай залічковай, шырока напісанай маюцца нават самому мастаку, тым больш глядачу.

У мяне ўявіць сабе мастака, які б не задумаўся, якім павіна быць мастацтва заўтрашняга дня. Відавочна, усе мы разумеем, што творы заўтрашняга дня будуць яшчэ ярчэй адлюстраваны працу і жыццё савецкага чалавека, будзе павышэй выказана інтэлекту і суб'ектыўнае, таму што радасць грамадскай працы стане асабістай радасцю чалавека.

Выстаўкі 1961 года сведчаць аб тым, што агульнае імкненне вышэйшага мастацтва ісці па дні ўзабачае ўзабачэння. Жыццё ўзабачае мастака, а мастак сваім твораў знайме яго прыгажосць. У мастака ўсё менш і менш магчымасць жыць адасоблена. Ён павінен знаходзіцца ў самай густы рэалізацыі. Творчая дзейнасць чалавека камуністычнага грамадства вабіць мастака, і ён не можа адсці куды-небудзь у бок ад кіпення жыцця.

У новым, 1962 годзе, хочацца пажадаць мам сярбам-мастакам — адкінуць усё стурхнае, застраляе і, узяўшы на ўзбраенне ўсё здаровае і шудоўнае, што было створана ў галіне сацыялістычнай культуры і мастацтва, смеіа ісці наперад

НИКОГДА Я НЕ ДУМАЮ, што звычайнае, крыху нават праявілі слова «штуршок» мае мноства самых нечаканых і самых разнастайных адценняў. І ўжо зусім не ўяўляю, што яно можа прывесці чалавека ў стан гэтага лірычна-ўзвыслага замілавання.

«Штуршок» і... замілаванне...
Гэтыя радкі я пішу ўжо ў новым, 1962 годзе. А дзеяццадзець назад — яшчэ ў тым, дарагім нашаму сэрцу «старым» годзе, я разам з мноствам знаёмых і незнаёмых людзей з хваляваннем чакаю, калі будзінае, праявілі слова «штуршок» будзе сваё новае пазначэнне гучанне. Было гэта ў Белазёрска — юніем і ўжо славутым горадзе будоўнікоў Беларускай ДРЭС. Тым ранкам, калі я прыехаў у будоўлю, на вялізным стэндзе ззяла агністае: «Памятай! Да пуску першага блока засталася 005 дзён». Успомніўшы дзень, калі я будынак галоўнага корпусу быў упершыню выставлены гэты стэнд; успомнілася, як штодня мяняліся лічбы — і ўсё ж яны па-ранейшаму заставаліся трохзначнымі (150, 145 дзён); як у гэтым своеасаблівым календары — напаміну аб пачэсным абавязальстве па дэтрэмінаму пуску першага блока электрастанцыі — з'явіўся першы нуль (099 дзён). І вось нарэшце — 005 дзён.

Пяць дзён! Адказныя, поўныя працоўнага напружання і працоўнага гераізму, дні. І ва ўсіх на вуснах адно і тое ж кароткае слова «штуршок» — першы штуршок магутнай турбіны. Гэтым жыла ўсё будоўля. «Першы штуршок» набыў сімвалічнае гучанне: перша пуская магутная сэрца электрастанцыі, пераможны фініш вялікіх людскіх намаганняў.

Я надоўга запаміно апошнюю ноч перад гэтым першым штуршком. Многія не спалі. Мой сусед па пакою Інтэрната — маладзёжны інжынер, захапляючыся магутнасцю турбіны, сказаў:

— Хіба жартачы: уся дэвалюцыйная Расія заўтра штурхацца будзе!

І я непрыкметна запісаў той выраз. А назаўтра, зайшоўшы ў пакой, на дзвяржак якога была прыклеена сціп-ляя паперка «Пускавая камісія», пачуў, як старшыня камісіі крычаў у тэлефонную трубку:

— Як толкі штурханёся! — адраза пазваніў!
— Я ўсімнуўся («штурханёмся») і палез у кішэню па бланкот.

Але раней, чым мы «штурхануліся», была яшчэ адна радасная падзея: прадуванне котла. Яно прайшло паспяхова, і калі над высачэнымі комінамі закурываўся шызы дымок, пачуліся радасныя вопіскі: «Пайшла!» Праўда, электрастанцыя яшчэ не «пайшла». Насталі апошнія гадзіны перад пускам турбіны. А потым... Ні, я ніколі не чуў, каб слова «штурханулі» вымаўлялася з такім радасным нахвненнем!

Напярэдадні Новага года рэспубліканскія газеты прысвяцілі цэлыя старонкі працоўнаму падзвігу Беларускай ДРЭС — дэтрэмінаму пуску першага блока электрастанцыі. Работы былі завершаны за рэкордна кароткі тэрмін. Выступалічы на мітынгу ў Белазёрска, сакратар Брэсцкага абкома партыі тав. Смірнов так і сказаў:

— Будоўнікі Беларускай ДРЭС устанавілі своеасаблівы рэкорд — яны выканалі цыкл складаных работ за 10 месяцаў, замест 16. Памятаю: у лютым, на тым месцы, дзе цяпер узвышаецца будынак электрастанцыі, быў яшчэ катлаван; у тым жа лютым мантантны паставілі першую калону; крышачку пазней я бачыў, як на вяршыню каркаса ўзнік вялізную ферму — «даха». А ў снежні... электрастанцыя дала ток.

Квазі Цуд! Не, яшчэ адна рэкордная адзнака нашага вельмінага часу. Беларускай ДРЭС будавалася новым прагрэсіўным метадам — збіралася, манціравалася са зборнага жалезабетону.

«Беларускай ДРЭС дала ток. Гэта — радасць для ўсяго нашага народа. Гэта — і мая асабістая радасць. Прызначна, калі два гады назад я ўпершыню прыехаў на Беларускае ДРЭС, то яшчэ не ведаў, што менавіта гэта будоўля «прысушыць» маё сэрца. Мая цікавалі старыя знаёмыя на Васілевіцкай ДРЭС — экскаватаршчыкі Фіша Задруцкі і Яўген Валко. Пераехаўшы на новую будоўлю, яны і тут паказвалі высокія ўзоры працы. Пазней я часта прыязджаў у Белазёрск, сустраў тут шмат цікавых людзей.

Сёння ўсё рэспубліка ведае пра гэтых людзей, то сваёй самадэ-данай працы забяспечыў дэтрэмінаму пуску першага блока Беларускай ДРЭС — самай магутнай электрастанцыі Беларусі. Сярод іх — мае старыя знаёмыя: і той жа Фіша Задруцкі, і той жа Яўген Валко, і той жа Міхал Сярмяжка. Ветэраны будоўлі — яны пачыналі яе. У кожнага з іх свой характар, свая біяграфія. Фіша Задруцкі — сціплы, нават сарамлівы чалавек, расказаў мне нека-

лькі, як «збаламуціла» яго жонка, прымусяла кінуць любімую работу. Было гэта на Васілевіцкай ДРЭС. І там ішла добрая слава аб экскаватаршчыку Фішу Задруцкім. Потым славыты экскаватаршчык знік — пацягнула жонка ў Жодзіна, дзе пуставала, тухлела ўласная хата. Сталіся кабе та ад бясонных вандраванняў, захацелася «пажыць, як усё людзі жыўць». Але такое жыццё выказалася занеда цяжкім для Фішы Задруцкага — нестала ў гэтым спакойным, уладкаваным жыцці... экскаватара. Сапраўды — што за жыццё без любімай справы Змарней Фіша душой. Маўчаў. Але жонка ўсё разумела. Не вытрымала, сама прапанавала — прадаў тую хату, каб і не спачувала больш.

— Ну, а далей? — А што далей — працуюць, — усміхнуўся камсорг. — У адной брыгадзе. Тынкошчыкі. Днямі разрэды атрымалі.

Я пайшоў да «дэсяцікласнікаў», як іх называюць на будоўлі. Яны ўсё брыгадзілі заканчалі апошнюю работу ў пакоях тропікавага жылога дома. Спачатку я размаўляў з брыгадзірам — Марыям Васілеўнай Болбас, кадравай работніцай, якая абучала «дэсяцікласнікаў». Яна гаварыла аб сваёй выхаванца з такой любоўю і пяшчотай, што, яшчэ не пазнаёміўшыся з імі, я ўжо загадзя радаваўся за іх. А калі ўбачыў іх усё разам — у пасты, яшчэ не прыбраным нятулыным пакоі, дзе мы сабраліся, стала і ўтульна і хораша. І зноў — аглядаючы чысціня, шырацася, глядзеў на «дэсяцікласнікаў», размаўляў з імі і падымаў пра іхшыя якасці і дэячут — «стыляг, грывастых, ехілятых, брыдкіх. Аднагодкі. Але якія яны розныя! У «дэсяцікласнікаў», у Ліка, Марціохіна, Чырыва — шэрая спецапрактка і светлыя душы. У тых «стыляг» адвене-мадэрні і шэрыя душы. «Стыляг» значна менш, чым «дэсяцікласнікаў». Шкада толькі, што ў нашых горах мы падчас удзяляем «стылягам» значна больш месца, чым тым жа «дэсяцікласнікам».

«Некалі на старонках «Літаратуры і мастацтва» я друкаваў «Лісты з Бярозь» — допісы аб цудоўных людзях, якіх напаткаў на будоўлі. Сёння ж я пішу лісты ў Бярозу — шырыя вішаванні з першай перамогай, найлепшай пажаданні тым, хто зачарваў мяне сваёй адданасцю справе, багачам сваёй душы.

На здымку — камсамольца Анатоля МАКАРЧУК. Дзямбілізаванніца з флоту, прыехаў на будоўлю Беларускай ДРЭС. Па спецыяльнасці — турбіннік, ан прымаў актыўны ўдзел у мантанце першай турбіны, якая ўжо дала прамысловы ток.

Фота Ф. БАЧЫЛЫ.

Такіх, як ён, — безліч на будоўлі. Гэта — і Міша Марціохін, брыгадзір брыгады камуністычнай працы, той Марціохін, той разам са сваёй сабрамі забяспечыў узоры мантаж катла; гэта і турбіннік Вадзім Чырыва — маладзёжны хлопец, які пабыў ужо на многіх будоўлях, стаў высокім спецыялістам сваёй справы; гэта і тым жа «дэсяцікласнікі».

З імі, «дэсяцікласнікамі», я пазнаёміўся перад самым пускам электрастанцыі. Віктар Чайка — камсорг будоўлі паказаў мне невялікае пісьмо. Вось яго:

«Дарагія таварышы, камсамольцы Беларускай ДРЭС! Мы з радасцю сустрацілі вестку аб тым, што вы згодны прыняць нас у сваю працоўную камсамольскую сям'ю. Наш калектыў класа невялікі — 18 чалавек, усе камсамольцы і ўсе вырашлілі паехаць на будоўлю. У нас цяпер гарачы пера: хутка экзамены на атэстат спеціаліста. Мы прыкладзём нама-

гання, каб усё вучні нашага класа паспяхова здалі экзамены. Мы разумеем, што цяжкасці і ў рабоце і ў жыцці нам сустрэнуцца. Мы ж яшчэ так мала ведаем, і працоўнага і жыццёвага вопыту ў нас няма. Але мы шчыра жадаем працаваць, беларучак у нашым класе няма. Упэўнены ў тым, што побач з намі будуць старэйшыя таварышы, мы абавязана стаць дастойнымі членамі ўдарнай камсамольскай будоўлі.

Пісьмо было датавана 16 маем 1961 года.

— Чаму ты мне раней не сказаў, Віктар!

Пачаў расказаць: у камітэт прыйшоў пісьмо. Выпускінікі Галынкаўскай сярэдняй школы пісалі аб сваім жаданні прыехаць усім класам на будоўлю. Ён, Віктар, адраза паслаў адказ — прыязджайце. І яны, здэўшы экзамены, прыехалі — усім класам.

— Ну, а далей? — А што далей — працуюць, — усміхнуўся камсорг. — У адной брыгадзе. Тынкошчыкі. Днямі разрэды атрымалі.

Я пайшоў да «дэсяцікласнікаў», як іх называюць на будоўлі. Яны ўсё брыгадзілі заканчалі апошнюю работу ў пакоях тропікавага жылога дома. Спачатку я размаўляў з брыгадзірам — Марыям Васілеўнай Болбас, кадравай работніцай, якая абучала «дэсяцікласнікаў». Яна гаварыла аб сваёй выхаванца з такой любоўю і пяшчотай, што, яшчэ не пазнаёміўшыся з імі, я ўжо загадзя радаваўся за іх. А калі ўбачыў іх усё разам — у пасты, яшчэ не прыбраным нятулыным пакоі, дзе мы сабраліся, стала і ўтульна і хораша. І зноў — аглядаючы чысціня, шырацася, глядзеў на «дэсяцікласнікаў», размаўляў з імі і падымаў пра іхшыя якасці і дэячут — «стыляг, грывастых, ехілятых, брыдкіх. Аднагодкі. Але якія яны розныя! У «дэсяцікласнікаў», у Ліка, Марціохіна, Чырыва — шэрая спецапрактка і светлыя душы. У тых «стыляг» адвене-мадэрні і шэрыя душы. «Стыляг» значна менш, чым «дэсяцікласнікаў». Шкада толькі, што ў нашых горах мы падчас удзяляем «стылягам» значна больш месца, чым тым жа «дэсяцікласнікам».

«Некалі на старонках «Літаратуры і мастацтва» я друкаваў «Лісты з Бярозь» — допісы аб цудоўных людзях, якіх напаткаў на будоўлі. Сёння ж я пішу лісты ў Бярозу — шырыя вішаванні з першай перамогай, найлепшай пажаданні тым, хто зачарваў мяне сваёй адданасцю справе, багачам сваёй душы.

На здымку — камсамольца Анатоля МАКАРЧУК. Дзямбілізаванніца з флоту, прыехаў на будоўлю Беларускай ДРЭС. Па спецыяльнасці — турбіннік, ан прымаў актыўны ўдзел у мантанце першай турбіны, якая ўжо дала прамысловы ток.

Фота Ф. БАЧЫЛЫ.

Такіх, як ён, — безліч на будоўлі. Гэта — і Міша Марціохін, брыгадзір брыгады камуністычнай працы, той Марціохін, той разам са сваёй сабрамі забяспечыў узоры мантаж катла; гэта і турбіннік Вадзім Чырыва — маладзёжны хлопец, які пабыў ужо на многіх будоўлях, стаў высокім спецыялістам сваёй справы; гэта і тым жа «дэсяцікласнікі».

З імі, «дэсяцікласнікамі», я пазнаёміўся перад самым пускам электрастанцыі. Віктар Чайка — камсорг будоўлі паказаў мне невялікае пісьмо. Вось яго:

«Дарагія таварышы, камсамольцы Беларускай ДРЭС! Мы з радасцю сустрацілі вестку аб тым, што вы згодны прыняць нас у сваю працоўную камсамольскую сям'ю. Наш калектыў класа невялікі — 18 чалавек, усе камсамольцы і ўсе вырашлілі паехаць на будоўлю. У нас цяпер гарачы пера: хутка экзамены на атэстат спеціаліста. Мы прыкладзём нама-

СВЯТЛО БЕЛАЗЁРСКА

Ул. ДАДЗІМАУ

лі, як «збаламуціла» яго жонка, прымусяла кінуць любімую работу. Было гэта на Васілевіцкай ДРЭС. І там ішла добрая слава аб экскаватаршчыку Фішу Задруцкім. Потым славыты экскаватаршчык знік — пацягнула жонка ў Жодзіна, дзе пуставала, тухлела ўласная хата. Сталіся кабе та ад бясонных вандраванняў, захацелася «пажыць, як усё людзі жыўць». Але такое жыццё выказалася занеда цяжкім для Фішы Задруцкага — нестала ў гэтым спакойным, уладкаваным жыцці... экскаватара. Сапраўды — што за жыццё без любімай справы Змарней Фіша душой. Маўчаў. Але жонка ўсё разумела. Не вытрымала, сама прапанавала — прадаў тую хату, каб і не спачувала больш.

— Ну, а далей? — А што далей — працуюць, — усміхнуўся камсорг. — У адной брыгадзе. Тынкошчыкі. Днямі разрэды атрымалі.

Я пайшоў да «дэсяцікласнікаў», як іх называюць на будоўлі. Яны ўсё брыгадзілі заканчалі апошнюю работу ў пакоях тропікавага жылога дома. Спачатку я размаўляў з брыгадзірам — Марыям Васілеўнай Болбас, кадравай работніцай, якая абучала «дэсяцікласнікаў». Яна гаварыла аб сваёй выхаванца з такой любоўю і пяшчотай, што, яшчэ не пазнаёміўшыся з імі, я ўжо загадзя радаваўся за іх. А калі ўбачыў іх усё разам — у пасты, яшчэ не прыбраным нятулыным пакоі, дзе мы сабраліся, стала і ўтульна і хораша. І зноў — аглядаючы чысціня, шырацася, глядзеў на «дэсяцікласнікаў», размаўляў з імі і падымаў пра іхшыя якасці і дэячут — «стыляг, грывастых, ехілятых, брыдкіх. Аднагодкі. Але якія яны розныя! У «дэсяцікласнікаў», у Ліка, Марціохіна, Чырыва — шэрая спецапрактка і светлыя душы. У тых «стыляг» адвене-мадэрні і шэрыя душы. «Стыляг» значна менш, чым «дэсяцікласнікаў». Шкада толькі, што ў нашых горах мы падчас удзяляем «стылягам» значна больш месца, чым тым жа «дэсяцікласнікам».

«Некалі на старонках «Літаратуры і мастацтва» я друкаваў «Лісты з Бярозь» — допісы аб цудоўных людзях, якіх напаткаў на будоўлі. Сёння ж я пішу лісты ў Бярозу — шырыя вішаванні з першай перамогай, найлепшай пажаданні тым, хто зачарваў мяне сваёй адданасцю справе, багачам сваёй душы.

На здымку — камсамольца Анатоля МАКАРЧУК. Дзямбілізаванніца з флоту, прыехаў на будоўлю Беларускай ДРЭС. Па спецыяльнасці — турбіннік, ан прымаў актыўны ўдзел у мантанце першай турбіны, якая ўжо дала прамысловы ток.

Фота Ф. БАЧЫЛЫ.

Такіх, як ён, — безліч на будоўлі. Гэта — і Міша Марціохін, брыгадзір брыгады камуністычнай працы, той Марціохін, той разам са сваёй сабрамі забяспечыў узоры мантаж катла; гэта і турбіннік Вадзім Чырыва — маладзёжны хлопец, які пабыў ужо на многіх будоўлях, стаў высокім спецыялістам сваёй справы; гэта і тым жа «дэсяцікласнікі».

З імі, «дэсяцікласнікамі», я пазнаёміўся перад самым пускам электрастанцыі. Віктар Чайка — камсорг будоўлі паказаў мне невялікае пісьмо. Вось яго:

«Дарагія таварышы, камсамольцы Беларускай ДРЭС! Мы з радасцю сустрацілі вестку аб тым, што вы згодны прыняць нас у сваю працоўную камсамольскую сям'ю. Наш калектыў класа невялікі — 18 чалавек, усе камсамольцы і ўсе вырашлілі паехаць на будоўлю. У нас цяпер гарачы пера: хутка экзамены на атэстат спеціаліста. Мы прыкладзём нама-

гання, каб усё вучні нашага класа паспяхова здалі экзамены. Мы разумеем, што цяжкасці і ў рабоце і ў жыцці нам сустрэнуцца. Мы ж яшчэ так мала ведаем, і працоўнага і жыццёвага вопыту ў нас няма. Але мы шчыра жадаем працаваць, беларучак у нашым класе няма. Упэўнены ў тым, што побач з намі будуць старэйшыя таварышы, мы абавязана стаць дастойнымі членамі ўдарнай камсамольскай будоўлі.

Пісьмо было датавана 16 маем 1961 года.

— Чаму ты мне раней не сказаў, Віктар!

Пачаў расказаць: у камітэт прыйшоў пісьмо. Выпускінікі Галынкаўскай сярэдняй школы пісалі аб сваім жаданні прыехаць усім класам на будоўлю. Ён, Віктар, адраза паслаў адказ — прыязджайце. І яны, здэўшы экзамены, прыехалі — усім класам.

— Ну, а далей? — А што далей — працуюць, — усміхнуўся камсорг. — У адной брыгадзе. Тынкошчыкі. Днямі разрэды атрымалі.

Я пайшоў да «дэсяцікласнікаў», як іх называюць на будоўлі. Яны ўсё брыгадзілі заканчалі апошнюю работу ў пакоях тропікавага жылога дома. Спачатку я размаўляў з брыгадзірам — Марыям Васілеўнай Болбас, кадравай работніцай, якая абучала «дэсяцікласнікаў». Яна гаварыла аб сваёй выхаванца з такой любоўю і пяшчотай, што, яшчэ не пазнаёміўшыся з імі, я ўжо загадзя радаваўся за іх. А калі ўбачыў іх усё разам — у пасты, яшчэ не прыбраным нятулыным пакоі, дзе мы сабраліся, стала і ўтульна і хораша. І зноў — аглядаючы чысціня, шырацася, глядзеў на «дэсяцікласнікаў», размаўляў з імі і падымаў пра іхшыя якасці і дэячут — «стыляг, грывастых, ехілятых, брыдкіх. Аднагодкі. Але якія яны розныя! У «дэсяцікласнікаў», у Ліка, Марціохіна, Чырыва — шэрая спецапрактка і светлыя душы. У тых «стыляг» адвене-мадэрні і шэрыя душы. «Стыляг» значна менш, чым «дэсяцікласнікаў». Шкада толькі, што ў нашых горах мы падчас удзяляем «стылягам» значна больш месца, чым тым жа «дэсяцікласнікам».

«Некалі на старонках «Літаратуры і мастацтва» я друкаваў «Лісты з Бярозь» — допісы аб цудоўных людзях, якіх напаткаў на будоўлі. Сёння ж я пішу лісты ў Бярозу — шырыя вішаванні з першай перамогай, найлепшай пажаданні тым, хто зачарваў мяне сваёй адданасцю справе, багачам сваёй душы.

На здымку — камсамольца Анатоля МАКАРЧУК. Дзямбілізаванніца з флоту, прыехаў на будоўлю Беларускай ДРЭС. Па спецыяльнасці — турбіннік, ан прымаў актыўны ўдзел у мантанце першай турбіны, якая ўжо дала прамысловы ток.

Фота Ф. БАЧЫЛЫ.

Такіх, як ён, — безліч на будоўлі. Гэта — і Міша Марціохін, брыгадзір брыгады камуністычнай працы, той Марціохін, той разам са сваёй сабрамі забяспечыў узоры мантаж катла; гэта і турбіннік Вадзім Чырыва — маладзёжны хлопец, які пабыў ужо на многіх будоўлях, стаў высокім спецыялістам сваёй справы; гэта і тым жа «дэсяцікласнікі».

З імі, «дэсяцікласнікамі», я пазнаёміўся перад самым пускам электрастанцыі. Віктар Чайка — камсорг будоўлі паказаў мне невялікае пісьмо. Вось яго:

«Дарагія таварышы, камсамольцы Беларускай ДРЭС! Мы з радасцю сустрацілі вестку аб тым, што вы згодны прыняць нас у сваю працоўную камсамольскую сям'ю. Наш калектыў класа невялікі — 18 чалавек, усе камсамольцы і ўсе вырашлілі паехаць на будоўлю. У нас цяпер гарачы пера: хутка экзамены на атэстат спеціаліста. Мы прыкладзём нама-

гання, каб усё вучні нашага класа паспяхова здалі экзамены. Мы разумеем, што цяжкасці і ў рабоце і ў жыцці нам сустрэнуцца. Мы ж яшчэ так мала ведаем, і працоўнага і жыццёвага вопыту ў нас няма. Але мы шчыра жадаем працаваць, беларучак у нашым класе няма. Упэўнены ў тым, што побач з намі будуць старэйшыя таварышы, мы абавязана стаць дастойнымі членамі ўдарнай камсамольскай будоўлі.

Пісьмо было датавана 16 маем 1961 года.

— Чаму ты мне раней не сказаў, Віктар!

Пачаў расказаць: у камітэт прыйшоў пісьмо. Выпускінікі Галынкаўскай сярэдняй школы пісалі аб сваім жаданні прыехаць усім класам на будоўлю. Ён, Віктар, адраза паслаў адказ — прыязджайце. І яны, здэўшы экзамены, прыехалі — усім класам.

— Ну, а далей? — А што далей — працуюць, — усміхнуўся камсорг. — У адной брыгадзе. Тынкошчыкі. Днямі разрэды атрымалі.

★ КОНКУРС НА ЛЕПШУЮ АДНААКТОВУЮ ПЕСУ ★

У мэтах узбагачэння рэпертуару самадзейных драматычных калектываў і народных тэатраў творами на сучасную тэму, газета «Літаратура і мастацтва» разам з Рэспубліканскім Домам народнай творчасці аб'яўляюць конкурс на лепшую аднаактовую п'есу.

На конкурс прымаюцца п'есы, не апублікаваныя ў друку, не перададзеныя па радыё і тэлебачанню, а таксама не пастанавленыя на сцэне.

За лепшыя п'есы ўстанаўліваюцца прэміі:

- адна першая — 500 руб.
- дзе другіх — па 300 руб.
- тры трэціх — па 200 руб.
- тры заахвочвальныя — па 100 руб.

Лепшыя п'есы будуць надрукаваны ў газеце і набыты ДРДТ з аплатай па існуючых стаўках.

Конкурс праводзіцца з 5 студзеня па 1 кастрычнік 1962 г.

Рукапісы дасылалі па адрасу:

Мінск, вул. Захарова 19, рэдакцыя газеты «Літаратура і мастацтва», з адзнакай «на конкурс».

ЖУРЫ КОНКУРСУ

Пашкевіч Н. Е. — галоўны рэдактар газеты «Літаратура і мастацтва» — старшыня, Галачына А. І. — дырэктар ДРДТ, намеснік старшыні.

Члены журы: Рамановіч Я. С., Няфёд У. І., Губарэвіч К. Л., Пацехін В. В., Гурчы С. Я., Сабалеўскі А. Я., Вішароў Б. Я.

ВЫПРАБАВАННЕ ЧАСАМ

Д. БАРОДЗІЧ

Некалькі месяцаў назад Дзяржаўнае выдавецтва БССР выпусціла на рускай мове кнігу Платона Галавача «Дзе апошні». Каротка расказаў аб незвычайным лесе гэтай кнігі.

У пачатку 1935 года газета «Літаратура і мастацтва» паведаміла, што Платон Галавач працуе над новай апавесцю «Смерць і нараджэнне». Далей указвалася, што твор будзе напісаны на матэрыялах партызанскага руху на Случчыне. 7 лютага 1936 года ў пісьме супрацоўніку выдавецтва Е. Кантары пісьменнік паведаміў, што апавесць закончана і будзе друкавацца пад назвай «Носбіты нянавісці». Надрукаваўшы ў маіскім нумары (1936) часопіса «Польны рэвалюцыі», П. Галавач пачаў працаваць ледзь над адной апавесцю на тэму грамадзянскай вайны — «Яны не пройдуць», якую праз год надрукаваў у тым жа часопісе.

Чытачы пэлла сустрэлі новыя творы пісьменніка, і ён вырашыў іх падрыхтаваць да выдання асобнай кнігі. З імі П. Галавачам нам вядома пра настойлівае жаданне патрабавальнага мастака яшчэ раз вярнуцца да напісанага. У пісьме ў выдавецтва ён просіць дасць некалькі дзён, каб прапрацаваць над апавесцю «Носбіты нянавісці». «Яшчэ раз перапішу некаторыя яе раздзелы», — так П. Галавач тлумачыў прычыны сваёй просьбы. І гэта як нельга лепш вызначыла творчыя пазіцыі пісьменніка, гаворыць аб тым, што ён працягнуў незвычайную патрабавальнасць да сябе.

І вось пасля значнай перапрацоўкі аўтар у чэрні 1937 года дала кнігу «Дзе апошні» ў Белдзяржвыдавстве. Але... там не бракуе і вяртаючы рукапіс, далейшы лёс якога, на жаль, яшчэ невядомы. У той жа час кніга ў аўтарызаваным перакладзе Я. Мазалькова ў жніўні 1937 года ўжо была гатовая да выпуску ў свет на рускай мове, як аб гэтым у той жа час паведаміла «Літаратурная газета».

Але ўбачыць свет і на рускай мове «Дзюм апошнім» доўга было не суджана. Аўтарызаваныя п'есы ў Беларусі ў пераходны перыяд пераходзілі польскім легіянерам даставіць да перадавой лініі палатформы з французскай самалётнай, іншакіх яны паражалі неперапраўнай небяспечай цэламу участку фронту. Камуністы бачылі толькі адну магчымасць: любімымі сродкамі знішчыць гэтак небяспечнае ўзбраенне.

Выкананне задання патрабуе вялікай рызыкі і нават ахвяр. Аднак не пра ўласнае свайго жыцця, не пра ўласнае выратаванне думаючы сакратар падпольнага партыйнага камітэта Дубравец і яго таварышы. Не страх валодае іх душой, а ўсведамленне неабходнасці выканаць заданне.

Для правядзення аперацыі па знішчэнні самалётаў партыйны камітэт прызначыў п'есу чалавек. Побач з рабочымі Шаўруком і Багдановічам у групу ўваходзіць польскі салдат Барабіцкі і падпаручык польскай арміі Крумінскі. Усё іх аб'ядноўвае пачуццё партыйнага абавязку, яснае ўсведамленне мэты, самаадданасць і ўпэўненасць у поспеху.

Пасля стараннай разведкі і выпрацоўкі тактыкі дзеянняў і выпрацоўкі тактыкі групы і рад іншых камуністаў трапляюць у дэфензіву. Раскрываючы наступныя падзеі, П. Галавач пераканальна паказвае, як ва ўмовах цяжкіх выпрабаванняў правяралася справе народа. Такімі людзьмі ў апавесці з'яўляюцца Крумінскі і яго таварышы.

У асобе Крумінскага П. Галавач стварыў вобраз станоўчага героя, вобраз камуніста, чалавек больш шавіцкай загартоўкі з уласцівым яму актыўным стаўленнем да жыцця. У адрозненне ад іншых герояў апавесці аўтар паказвае Крумінскага не толькі дры выкананні партыйнага абавязку. Шматлікія лірычныя адступленні, у якіх мы бачым маленства, асноўныя моманты жыццёвага шляху Крумінскага далі пісьменніку магчымасць шматбакова разгарнуць гэты вобраз і тым самым падкрэсліць азначэнне, цялеснасць асобы героя. Яму ўласцівы гарачы запал маладосці, прага дзеянняў і барацьбы, любоў да жыцця і бастрастворнасці.

У апавесці многа яркіх эпізодаў, у якіх выя

